

پیش‌بینی رابطه انتظار از ازدواج بر اساس جهت‌گیری مذهبی و سبک‌های دل‌بستگی

الهه خوشنویس^۱، اعظم مستوفی‌فر^۲، ریحانه کحالی^۳

چکیده

این مطالعه با هدف پیش‌بینی رابطه انتظار از ازدواج بر اساس جهت‌گیری مذهبی و سبک‌های دل‌بستگی دانشجویان انجام پذیرفت. روش پژوهش توصیفی همبستگی و جامعه آماری شامل دانشجویان مجرد دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران غرب در نیمسال اول (۹۵-۱۳۹۴) بود. که از بین آنها ۱۸۲ نفر با روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. ابزارهای سنجش شامل مقیاس انتظار از ازدواج جونز و نلسون (۱۹۹۶)، مقیاس جهت‌گیری مذهبی آلپورت (۱۹۷۸) و مقیاس دل‌بستگی بزرگسالان هازن و شیور (۱۹۸۷) بود. تجزیه و تحلیل داده‌ها به روش همبستگی و رگرسیون چند متغیری سلسله مراتبی انجام پذیرفت. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد که بین جهت‌گیری مذهبی درونی و سبک دل‌بستگی ایمن و انتظار واقع بینانه از ازدواج رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. هم‌چنین بین جهت‌گیری مذهبی درونی و انتظار بدبینانه از ازدواج رابطه منفی و معنادار و بین سبک‌های دوسوگرا و اجتنابی، انتظار بدبینانه از ازدواج رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. نتایج رگرسیون چند متغیره نیز نشان داد که جهت‌گیری مذهبی درونی و سبک دل‌بستگی ایمن قادر به پیش‌بینی انتظار از ازدواج واقع بینانه و جهت‌گیری مذهبی بیرونی و سبک‌های دل‌بستگی اجتنابی و دوسوگرا قادر به پیش‌بینی انتظار از ازدواج بدبینانه می‌باشند.

کلمات کلیدی: انتظار از ازدواج، جهت‌گیری مذهبی و سبک‌های دل‌بستگی

۱ استادیار گروه روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران غرب، تهران، ایران (نویسنده مسئول) elaheh.khoshnevis@gmail.com

۲ دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد کرج، ایران

۳ دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران غرب، تهران، ایران

مقدمه

موضوع ازدواج و تشکیل خانواده از جمله مسائلی است که مورد بحث ادیان، فلاسفه، جامعه‌شناسان، روان‌شناسان، علمای تعلیم و تربیت، شعرا، نویسندگان و هنرمندان قرار گرفته است. در امر ازدواج و تشکیل خانواده اهداف و انگیزه‌هایی چون میل بشر به تداوم نسل، نیازهای اجتماعی و روانی دخیل بوده و این عوامل در دوره‌های مختلف بشری متغیر بوده است. اهمیت ازدواج در نیاز افراد به تعلق، یعنی دوست داشتن و دوست داشته شدن است و روابط صمیمانه پناهگاهی در مقابله با دشواری‌های دنیای واقعی محسوب می‌شود که همسران می‌توانند عمیق‌ترین تجربه‌های عشق، صمیمیت و آرامش را در آن بیابند. ازدواج به عنوان یکی از رویدادهای مهم و حیاتی در زندگی روزمره افراد جامعه می‌باشد و از جنبه‌های مختلف می‌توان آن را مورد بررسی قرار داد. ازدواج علاوه بر پاسخگویی به نیازهای جنسی، عاطفی و مادی فرد نیا زهای مذهبی، فرهنگی، ارتباطات اجتماعی و... او را نیز تنظیم می‌کند. و بخاطر اهمیت و تأثیری که دارد به عنوان هنجاری پذیرفته شده در تمامی کشورهای دنیا به حساب می‌آید (آزاد ارمکی، ۱۳۸۶).

بدون تردید مذهب در حیطه وسیعی از مسائل روان‌شناسی مانند: بهداشت روانی، ازدواج، مقابله با فشار روانی، آسیب‌های اجتماعی نقش اساسی دارد. ویلیام جیمز، امانوئل کانت، کارل گوستاو یونگ و اریکسون رابطه ایمان، احساس امنیت و آرامش روانی را پذیرفته‌اند. البته نیاز به دین منحصر به دوره خاص یا مذهب خاص نیست (آبرگرامبی، ترجمه جلیلی، ۱۳۸۸). افراد بسته به اخلاق، روحیات، سبک‌های دلبستگی که در خانواده تجربه کرده‌اند و همچنین باورهای مذهبی خویش انتظاراتی از ازدواج دارند. امروزه الگوی سنتی ازدواج دستخوش تحول شده و نظرسنجی‌ها نشان می‌دهند که اغلب افراد مایلند ازدواج کنند، یا اگر متأهلند همچنان با همسرشان به زندگی مشترک ادامه دهند و بچه‌دار شوند (ایدلتی و رذوان^۱، ۲۰۱۰).

هدف از این پژوهش پیش‌بینی رابطه انتظار از ازدواج بر اساس جهت‌گیری مذهبی و سبک‌های دلبستگی دانشجویان است. در واقع این پژوهش به دنبال پاسخ به این سؤال اساسی است که آیا جهت‌گیری مذهبی و سبک‌های دلبستگی در پیش‌بینی انتظار از ازدواج موثرند؟

مردان و زنان، چه در خانواده‌ی مبدا خویش و چه در خانواده‌ای که از طریق ازدواج شکل گرفته است، تجربه‌ی متفاوتی از زندگی خانوادگی دارند. آنها معمولاً با انتظارات، باورها، ارزش‌ها، نگرش‌ها، اهداف و فرصت‌های متفاوتی بزرگ می‌شوند. طرز فکر آنها درباره انتظاری که از آنان در زندگی زناشویی و بعدها پدر و مادر شدن می‌رود، با یکدیگر فرق می‌کند و لازم است تا پیش از ازدواج در مورد این امور به توافق نسبی برسند (گلدنبرگ^۲، ترجمه حسین‌شاهی برواتی، نقشبندی و ارجمند، ۱۳۸۹).

1 Edlati. A. & Redzuan

2 Goldenberg Herbert

برگسن و والین^۱ در ارتباط با انتخاب همسر پنج عامل را جزء عوامل تعیین‌کننده می‌دانند:
۱- عوامل محیطی ۲- تصویر ذهنی از همسر ایده‌آل ۳- تصویری روشن از والدین و کیفیت زناشویی آنان ۴- گرایش به گزینش همسان همسری
۵- شناخت نیازهای شخصی (حسینی بیرجندی، ۱۳۹۰).

اریکسون توانایی ایجاد روابط صمیمی را یکی از تکالیف رشدی در مرحله جوانی یعنی ۱۸ تا ۳۵ سالگی می‌داند و معتقد است افرادی که نتوانند چنین رابطه صمیمی را ایجاد نمایند در حالت انزوا به سر خواهند برد. شکل‌دهی روابط صمیمانه از آن جهت حائز اهمیت است که با سلامت جسمانی و هیجانی ارتباط دارد. بر اساس نظریه دلبستگی که توسط بالبی ارائه شد تجارب اولیه‌ای که فرد در رابطه با والدین خود کسب می‌کند منجر به ایجاد الگوهای فعال درونی می‌شود که خود بر نگرش‌ها و انتظارات از روابط بعدی تاثیر دارد. از طرف دیگر بر اساس نظریه یادگیری اجتماعی بندورا مشاهده یا تجربه رفتارها منجر به یادگیری می‌شود (شولتز و شولتز، ترجمه سیدمحمدی، ۱۳۹۲).

پیامدهایی که فرد مشاهده یا تجربه می‌کند از طریق اطلاعات درباره تجارب، پاداش‌های حاصل از رفتار خاص، یا از طریق تقویت واکنش‌ها به رفتار خاص بر انتظارات فرد تاثیر می‌گذارد. رفتارهایی که فرد خود تجربه کرده، یا از شخص دیگری در خانواده مشاهده می‌کند، انتظارات او از رفتار خود در موقعیت‌های مشابه را ایجاد می‌کند. اگر تجارب یا مشاهدات، مثبت یا منفی باشد، به همان نسبت انتظاراتی اتخاذ می‌شود که رفتار را هدایت خواهد کرد. فرد با مشاهده روابط و تعارضات بین والدین راجع به روابط صمیمانه یاد گرفته و انتظارات او از ازدواج شکل می‌گیرد. پس به طور کلی الگوهای دلبستگی نایمن و ادراکات فرد از تعارضات والدین با انتظارات ناسازگار از ازدواج رابطه دارد (داویلا و فینچام، ۲۰۰۶).

از سوی دیگر در نظریه سیستم‌های خانواده که توسط بوئن مطرح شده، خانواده واحدی هیجانی در نظر گرفته می‌شود زیرا پیوندهای عاطفی قوی بین اعضاء خانواده وجود دارد. این گونه پیوندهای عاطفی قوی بر باورها، احساس‌ها و رفتارهای اعضاء خانواده تاثیر می‌گذارد. مفهوم تمایز یافتگی در این نظریه از آن جهت اهمیت دارد که تاثیر خانواده بر نحوه تفکر، احساس و رفتار اعضاء را نشان می‌دهد. هم‌چنین طبق این نظریه فرایند انتقال بین نسلی در سطوح مختلف نگرش، رفتار، و ارزش‌ها رخ می‌دهد (گلدنبرگ و گلدنبرگ؛ ترجمه حسین‌شاهی‌براوتی و همکاران، ۱۳۸۹).

به عنوان یک اصل، افراد بر اساس انتظاراتشان از یکدیگر عمل می‌کنند. یعنی انتظارات افراد بر آنچه که به طور واقعی در روابط آن‌ها پیش می‌آید، تاثیر گذارند. به عنوان مثال شواهد گویای آن است که زنانی که انتظار دارند از طرف همسرشان طرد شوند به گونه‌ای در روابط عاشقانه عمل می‌کنند که منجر به فراخوانی

پاسخ‌های پردکننده از سوی همسر می‌شود زیرا انتظار آنان بر نحوه تفکر، احساس، و رفتارشان در روابط تاثیر می‌گذارد. همچنین الگوهای اصلی تعاملات زناشویی مانند میزان صمیمیت، فاصله، تقسیم کار، و نیز ماهیت رابطه با خانواده اصلی را معین می‌نماید. تحقیقات مختلف نشان داده‌اند که انتظار ازدواج، در مرحله پیش از ازدواج، با ثبات و رضایت زناشویی رابطه دارد. انتظار از ازدواج از آن جهت واجد اهمیت است که پیامدها و رضایت از رابطه زناشویی در آینده را شکل می‌دهد. به بیان دیگر انتظارات نقش همسران در تعاملات بین فردی را مشخص می‌کند (هولمن، ۲۰۰۱).

اعتقادات و باورهای مذهبی می‌توانند نقش بسزایی در انتظارات شخص از ازدواج داشته باشد. آلپورت یکی از اندیشمندان است که به تبیین مذهب پرداخته است. دیدگاه وی درباره جهت‌گیری درونی و بیرونی به مذهب تاثیر ماندنی بر روانشناسی مذهب گذاشته است. آلپورت اعتقاد دارد مذهب درونی، فراگیر و دارای اصول سازمان یافته درونی شده است. او اصطلاح «درون‌گرایی مذهبی» را برای تعریف کردن و متمایز کردن افرادی به کار برد که حقیقتا و خالصانه تسلیم نوعی عقیده و ایمان به چیزی می‌باشند. در حالی که مذهب بیرونی امری خارجی و ابزاری است که برای ارضای نیازهای فردی از قبیل مقام و امنیت مورد استفاده قرار می‌گیرد. منظور آلپورت از جهت‌گیری مذهبی درونی عبارت از یک تعهد انگیزشی فراگیر که غایت و هدف است نه وسیله‌ی دستیابی به اهداف فردی. به عبارت دیگر جهت‌گیری مذهبی را می‌توان معادل دین‌ورزی یا دین‌داری گرفت (آذربایجانی، ۱۳۸۷). تحقیقات کرنباخ^۱ و شیفیلد^۲، کوئینگ^۳، کوال^۴، ماتون^۵ و پندلتون^۶؛ هانس برگر^۷ و پژوهش‌های دیگر نشان می‌دهد جهت‌گیری مذهبی درونی به دین و دین‌داری یک عامل اصلی برای احساس معنا در زندگی و این افراد دارای یک ارتباط مثبت و احساس رضایت و سازگاری زناشویی می‌باشند (دیلون^۸، ۲۰۰۵).

در برخی در تحقیقات ارتباط مبهم و نامفهومی بین جنبه‌های مختلف مذهب و سازه‌های روانشناختی و جامعه‌شناختی از جمله ازدواج، گزارش شده است. ازدواج تقریباً در تمامی جوامع، رسمی مهم تلقی میشود (مداتیل و بنشف^۹، ۲۰۰۸). ازدواج و روابط زناشویی منبع حمایت، صمیمیت و لذت انسان است. تغییرات تکنولوژی، فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و تغییر کار کرد اولیه ازدواج که شامل عشق، محبت و صمیمیت و دلبستگی بین زن و شوهر می‌باشد نقش اساسی داشته است (برگر و هانا^{۱۰}، ۱۹۹۹).

1 Cranbaugh

2 Sheffield

3 koening

4 kvale

5 Mattoon

6 Pendeltone

7 Hansberger

8 Dillon HN

9 Madathil & Benshoff

10 Berger & Hannah

پیش‌بینی رابطه انتظار از ازدواج بر اساس جهت‌گیری مذهبی و سبک‌های دلبستگی □ ۱۰۱

انتظار از ازدواج از عوامل درون فردی و بین فردی متعددی نشأت می‌گیرد. در این میان یکی از عوامل درون فردی موثر بر انتظار از ازدواج، دلبستگی است. دلبستگی پیوند عاطفی هیجانی نسبتاً پایداری بین دو فرد است، به طوری که یکی از طرفین می‌کوشد مجاورت به انگاره دلبستگی را حفظ کرده و به گونه‌ای عمل کند که مطمئن شود که ارتباط ادامه دارد (پاپالیا، ۲۰۰۲).

سبک‌های دلبستگی را می‌توان به صورت الگوهای تفکر، احساس و رفتارهای شخصی در رابطه نزدیک با مراتب، شریک عاطفی و دیگر افراد صمیمی تعریف کرد (بوتاناری^۱، روبرت، کلی، ناشدان و سیسلا، ۲۰۰۷). افراد دارای سبک دلبستگی ایمن در برقراری روابط صمیمی راحت هستند، به دریافت حمایت از سوی دیگران تمایل نشان می‌دهند، تصویری مثبت از خود دارند و از دیگران توقعات و انتظارات مثبت دارند. افراد دارای سبک دلبستگی اجتنابی سرد و دارای سو ظن تلقی می‌شوند. آن‌ها اعتماد و اتکا به دیگران را برای خود مشکل می‌یابند و هنگامی که دیگران خیلی با آن‌ها صمیمی شوند احساس نگرانی می‌کنند. افراد دارای سبک دلبستگی دوسوگرا خود را به عنوان افرادی که به درستی از جانب دیگران درک نشده و دارای کمبود اعتماد به نفس هستند در نظر می‌گیرند و از این امر که دیگران آن‌ها را ترک کرده یا به طور واقعی دوست نداشته باشند، احساس نگرانی می‌کنند (مارکوس^۲، ۲۰۰۳).

روش شناسی مطالعه

در پژوهش حاضر با توجه به هدف پژوهش یعنی پیش‌بینی انتظار از ازدواج (ملاک) بر اساس جهت‌گیری مذهبی و سبک‌های دلبستگی (پیش‌بین) دانشجویان، از مدل رگرسیون چندگانه به روش سلسله‌مراتبی استفاده شده است. جامعه آماری این مطالعه عبارت است از کلیه دانشجویان مجرد که در نیم سال اول سال تحصیلی ۹۵-۱۳۹۴ در دانشکده علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران غرب مشغول به تحصیل هستند (۳۳۰۱ دانشجوی). برای مشخص کردن حجم نمونه در مطالعات همبستگی می‌توان از فرمول پلنت استفاده کرد ($N > 50 + 8m$) و در این فرمول m نشان دهنده تعداد متغیرهای پژوهش است. اما با احتمال ریزش آزمودنی‌ها و نیز بالا بردن اعتبار نتایج، ۱۸۲ دانشجوی به طوری که از هر دو جنس دختر و پسر در نمونه حضور داشته باشد به عنوان نمونه انتخاب شد. نمونه‌گیری غیراحتمالی و به صورت در دسترس و داوطلبانه بود. در پژوهش حاضر از ابزارهای زیر استفاده شده است:

پرسش‌نامه انتظار از ازدواج^۳ (۱۹۷۸): مقیاس انتظار از ازدواج جونز و نلسون (MES) یک مقیاس چند بعدی و دارای سه عامل می‌باشد. پس از مشخص شدن این عوامل، با کمک دو متخصص مشاوره خانواده، عوامل به ترتیب سهم آنها در تبیین واریانس انتظار از ازدواج نام گذاری شدند و عبارتند از: (۱) انتظار

11 Buttoner

12 Marcus

3 Marriage Expectation Scale (MES)

واقع گرایانه، ۲) انتظار ایده آل گرایانه ۳) انتظار بدبینانه. این پرسشنامه حاوی ۴۰ گزاره است. پاسخ دهندگان از مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت از ۱، کاملاً مخالفم تا ۵، کاملاً موافقم استفاده می‌کنند. بنابراین حداقل نمره ۴۰ و حداکثر ۲۰۰ است. به طور کلی نمرات پایین‌تر نشان‌دهنده انتظارات بدبینانه از ازدواج، و نمرات بالاتر نشان‌دهنده انتظار ایده آل گرایانه از ازدواج است. نمراتی که در حد وسط هستند، انتظارات واقع‌گرایانه را نشان می‌دهند. جونز و نلسون برای کل مقیاس، آلفای کرونباخ $0.80-0.79$ ، و دیلون ضریب 0.80 را گزارش کردند. همچنین آن‌ها رابطه مثبت معناداری را بین نمرات مقیاس رومانیتیک‌گرایی دین^۱ و مقیاس نگرش عشق^۲ به عنوان شواهدی بر روایی همگرایی این پرسشنامه نشان دادند (جونز و نلسون، ۱۹۹۶؛ به نقل از نیلفروشان و همکاران، ۱۳۹۰).

جونز و نلسون گویه‌های این مقیاس را بر اساس عناصر مختلف ازدواج از جمله صمیمیت، برابری، و توافق تدوین کرده و همچنین بر اساس نمره کل بدست آمده، سه طبقه انتظار از ازدواج را مشخص نموده‌اند. بر این اساس در اولین مدل مفروض (مدل سه عاملی مرتبه اول)، سه عامل بدست آمده از تحلیل عاملی اکتشافی (انتظار واقع‌گرایانه، ایده آل گرایانه، و بدبینانه از ازدواج) به عنوان عوامل مکنون مجزا و مرتبط در نظر گرفته شد. انتظار از صمیمیت، برابری، و توافق در هر یک از عوامل انتظار نیز به عنوان متغیرهای آشکار منظور شد، بطوری که میانگین گزاره‌های ۱، ۲، ۸، ۹، ۱۲، ۱۵، ۲۰، ۲۳، ۲۵، ۳۴، ۳۷ به عنوان متغیر آشکار صمیمیت، میانگین گزاره‌های ۵، ۱۶، ۳۲ به عنوان متغیر آشکار برابری، و میانگین گزاره‌های ۶، ۱۰، ۱۳ به عنوان متغیر آشکار توافق برای عامل مکنون انتظار واقع‌گرایانه در نظر گرفته شده. همچنین میانگین گزاره‌های ۲۱، ۲۹، ۴۰ به عنوان متغیر آشکار صمیمیت، میانگین گزاره‌های ۷، ۱۱، ۲۷، ۳۱، ۳۳، ۳۶ به عنوان متغیر آشکار برابری، و میانگین گزاره‌های ۳، ۱۷، ۲۲، ۲۶، ۳۹ به عنوان متغیر آشکار توافق برای عامل مکنون انتظار ایده آل گرایانه منظور شد. بعلاوه میانگین گزاره‌های ۱۸ و ۲۸ به عنوان متغیر آشکار صمیمیت، میانگین گزاره‌های ۳۵ و ۳۸ به عنوان متغیر آشکار برابری و گزاره ۳۰ به عنوان متغیر آشکار توافق برای عامل مکنون انتظار بدبینانه در نظر گرفته شد (نیلفروشان و همکاران، ۱۳۹۰).

نیلفروشان و همکاران (۱۳۹۰) به بررسی ساختار عاملی، اعتبار و روایی مقیاس انتظار از ازدواج پرداختند. نتایج نشان داد که به طور کلی می‌توان از این مقیاس به عنوان ابزاری معتبر و مناسب برای سنجش انتظار از ازدواج استفاده کرد.

مقیاس جهت‌گیری مذهبی آلپورت (۱۹۷۸): پرسشنامه شامل ۲۱ جمله است و ابعاد جهت‌گیری مذهبی فرد را نسبت به خود، نسبت به دیگران و نسبت به سایر پدیده‌های هستی می‌سنجد، که در دو بعد درونی و بیرونی طبقه‌بندی می‌شود. سوالات آزمون دارای چهار گزینه: الف) کاملاً مخالفم، ب) تقریباً مخالفم،

پیش‌بینی رابطه انتظار از ازدواج بر اساس جهت‌گیری مذهبی و سبک‌های دلبستگی □ ۱۰۳

ج) تقریباً موافقم، د) کاملاً موافقم می‌باشد، بر همین اساس این پرسشنامه بر اساس یک مقیاس چهار درجه‌ای لیکرت از ۱ تا ۵ نمره‌گذاری می‌شود. این پرسشنامه نقطه برش ندارد و هر چه آزمودنیها در مقیاس-های مورد بررسی نمرات بیشتری بدست آورند، بیشتر دارای آن صفت می‌باشند. آزمون محدودیت زمانی ندارد و به صورت گروهی اجرا می‌شود، همچنین این پرسشنامه محدودیت سنی ندارد و از ۱۶ سالگی به بالا قابلیت اجرا دارد. این آزمون در سال ۱۳۷۷ در ایران ترجمه و هنجاریابی شده و اعتبار و روایی آن توسط جان بزرگی (۱۳۷۷) بدست آمده است. این مقیاس بر مبنای نمره‌گذاری لیکرت، نمره‌گذاری می‌شود که دامنه آن از کاملاً موافق تا کاملاً مخالف است. عبارت بدون پاسخ نمره ۳ می‌گیرد.

در این مقیاس، جمع امتیازات عبارات ۱ تا ۱۲ جهت‌گیری مذهبی بیرونی و جمع امتیازات ۱۳ تا ۲۱ جهت-گیری مذهبی درونی را می‌سنجند. همسانی درونی آن با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۷۱، و پایایی بازآزمایی آن ۰/۷۴ است. آلپورت و راس در سال ۱۹۶۷ این مقیاس را برای سنجش جهت‌گیریهای مذهبی درونی و بیرونی تهیه کردند در مطالعات اولیه‌ای که صورت گرفت، مشاهده شد که همبستگی جهت‌گیری بیرونی و درونی ۰/۲۱ است (جان بزرگی، ۱۳۷۷).

مقیاس دلبستگی بزرگسالان هازن و شیور (۱۹۷۸): این آزمون را هازن و شیور بر اساس طبقه‌بندی‌های سبک دلبستگی نوزادان در توصیف‌های اینزورث و همکاران تهیه کردند که توسط رحیمیان بوگر و همکاران (۱۳۸۵؛ به نقل از رحیمیان، ۱۳۸۶) بر روی پرستاران بیمارستان‌های دولتی شهر اصفهان هنجاریابی شده. آزمون ۱۵ سوال دارد و سه سبک دلبستگی ایمن، اجتنابی و دوسوگرا را در مقیاس ۵ درجه ای لیکرت (خیلی کم-۱، کم-۲، متوسط-۳، زیاد-۴، خیلی زیاد-۵) می‌سنجد. در مطالعه شهابی‌زاده (۱۳۸۲) برای غلبه بر محدودیت‌های سنجش هر بعد بر اساس یک پاراگراف، جمله‌های هر پاراگراف مجزا شده و به صورت جداگانه مطرح شد که در مجموع مقیاس ۱۵ ماده‌ای برای هر والد بر اساس مقیاس هفت درجه‌ای به دست آمده است. هماهنگی درونی در همبستگی کرونباخ مطالعه مذکور ۰/۷۷ و ۰/۸۶ و همچنین ۰/۸۸ و ۰/۹ به ترتیب برای دلبستگی نایمن و ایمن به مادر و پدر به دست آمده است. رحیمیان (۱۳۸۶) روائی همزمان این پرسش نامه را با مصاحبه ساختار یافته ماین برای دلبستگی بزرگسالان به ترتیب، ایمن (۰/۷۹)، نایمن اجتنابی (۰/۸۴) و نایمن دوسوگرا (۰/۸۷) گزارش کرده‌اند. به علاوه اعتبار محتوایی و صوری آن توسط چند تن از اساتید روانشناسی دانشگاه اصفهان مورد تایید قرار گرفت.

یافته‌ها

از ۱۸۲ دانشجوی شرکت‌کننده در پژوهش، ۸۹ نفر (۴۸/۹ درصد) از شرکت‌کنندگان مرد و ۹۳ نفر (۵۱/۱ درصد) از آنان زن بودند. ۵۳ نفر (۲۹/۱ درصد) از شرکت‌کنندگان کمتر از ۲۱ سال دارند، ۴۱ نفر (۲۲/۵

درصد) از آنان بین سنین ۲۱ تا ۲۳ قرار داشتند، ۴۳ نفر (۲۳/۶ درصد) از شرکت کنندگان بین سنین ۲۴ تا ۲۶ قرار داشتند و در نهایت ۴۲ نفر (۲۳/۱ درصد) بالاتر از ۲۷ سال داشتند. ۱۲۰ نفر (۶۵/۹ درصد) از شرکت کنندگان در مقطع کارشناسی و ۶۰ نفر (۳۳ درصد) در مقطع کارشناسی ارشد مشغول به تحصیل بودند. گفتنی است که ۲ نفر از شرکت کنندگان مقطع تحصیلی خود را معین نمودند. جدول ۱ شاخص‌های توصیفی (میانگین، انحراف استاندارد و ضرایب آلفای کرونباخ) متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد.

جدول ۱: شاخص‌های توصیفی ابعاد جهت گیری مذهبی (درونی بیرونی)، سبک های دلبستگی (دوسوگرا، اجتنابی و ایمن) و انتظار ازدواج (واقع بینانه و بد بینانه)

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	آلفای کرونباخ
مذهب بیرونی	۳۰/۲۵	۵/۹۵	۰/۷۰۲
مذهب درونی	۱۸/۲۲	۴/۲۷	۰/۷۶۳
دلبستگی ایمن	۱۶/۷۷	۳/۲۷	۰/۷۱۶
دلبستگی دوسوگرا	۱۰/۱۷	۳/۶۴	۰/۶۸۹
دلبستگی اجتنابی	۱۳/۷۴	۳/۹۰	۰/۶۷۷
انتظار واقع بینانه از ازدواج	۶۱/۹۰	۷/۳۵	۰/۷۹۴
انتظار بدبینانه از ازدواج	۱۲/۷۶	۳/۶۸	۰/۷۲۸

ملاحظه می‌شود که همسانی درونی ابعاد متغیرهای پژوهش نزدیک به یا بالاتر از ۰/۷۰ است که بیانگر همسانی درونی قابل قبول ابزار سنجش در پژوهش حاضر است.

جدول ۲ ضرایب همبستگی بین متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد.

جدول ۲: ضرایب همبستگی متغیرهای پژوهش

متغیرهای تحقیق	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
۱. مذهب بیرونی	-						
۲. مذهب درونی	۰/۲۳۴**	-					
۳. دلبستگی ایمن	۰/۱۵۵*	۰/۱۴۲	-				
۴. دلبستگی دوسوگرا	۰/۰۰۵	۰/۰۳۵	۰/۱۳۰	-			
۵. دلبستگی اجتنابی	۰/۰۲۸	۰/۲۱۲**	۰/۰۹۴	۰/۲۰۱**	-		
۶. انتظار واقع بینانه از ازدواج	۰/۰۲۸	۰/۲۶۶**	۰/۲۳۰**	۰/۰۰۳	۰/۰۵۹	-	
۷. انتظار بدبینانه از ازدواج	۰/۱۰۸	۰/۲۱۸**	۰/۰۰۴	۰/۳۵۱**	۰/۳۶۱**	۰/۴۱۶**	-

*P < ۰/۰۵ **P < ۰/۰۱

پیش‌بینی رابطه انتظار از ازدواج بر اساس جهت‌گیری مذهبی و سبک‌های دلبستگی □ ۱۰۵

همان‌طور که مشاهده می‌شود، بین متغیر مذهب درونی با انتظار واقع بینانه از ازدواج رابطه مثبت و با انتظار بدبینانه رابطه منفی و در سطح ۰/۰۱ معنادار وجود دارد. برخلاف سبک دلبستگی ایمن، دو سبک دلبستگی دوسوگرا و اجتنابی با انتظار بدبینانه از ازدواج رابطه مثبت و معنادار داشتند. همچنین بین انتظار واقع بینانه و انتظار بدبینانه از ازدواج رابطه منفی و معنادار وجود داشت. در ضمن مذهب بیرونی با هیچ یک از ابعاد منفی و مثبت انتظار از ازدواج همبسته نبود. سبک دلبستگی دوسوگرا و اجتنابی نیز با انتظار واقع بینانه از ازدواج رابطه معنادار نداشتند. دلبستگی ایمن با انتظار واقع بینانه از ازدواج همبستگی مثبت و در سطح ۰/۰۱ معنادار داشت.

همچنان که جدول ۲ نشان می‌دهد بین متغیر مذهب درونی با انتظار واقع بینانه رابطه مثبت و با انتظار بدبینانه از ازدواج رابطه منفی و در سطح ۰/۰۱ معنادار وجود دارد. از بین سبک‌های دلبستگی برخلاف سبک دلبستگی ایمن دو سبک دلبستگی دوسوگرا و اجتنابی با انتظار بدبینانه از ازدواج رابطه مثبت و معنادار داشتند. همچنین بین انتظار واقع بینانه و انتظار بدبینانه از ازدواج رابطه منفی و معنادار وجود داشت. گفتنی است که مذهب بیرونی با هیچ یک از ابعاد منفی و مثبت انتظار از ازدواج همبسته نبود. دو سبک دلبستگی دوسوگرا و اجتنابی نیز با انتظار واقع بینانه از ازدواج رابطه معنادار نداشتند. گفتنی است که دلبستگی ایمن با انتظار واقع بینانه از ازدواج همبستگی مثبت و در سطح ۰/۰۱ معنادار داشت.

جهت آزمون استقلال خطاها در بین متغیرهای پیش‌بین، شاخص دوربین واتسون مورد بررسی قرار گرفت، ارزش این شاخص ۱/۸۹۱ بود. گرچه آزمون spss ملاکی برای تعیین معناداری و عدم معناداری شاخص دوربین واتسون ندارد، با این وجود؛ فایلد (۲۰۰۶) اعتقاد دارد که ارزش بالاتر از ۲ نشان‌دهنده عدم استقلال خطاهاست. ارزش شاخص دوربین واتسون محاسبه شده، نشان می‌دهد که مفروضه استقلال خطاها نیز در بین داده‌های پژوهش برقرار است.

فرضیه‌های پژوهش به کمک روش تحلیل رگرسیون چند متغیری سلسله مراتبی و در دو مرحله آزمون شد. در مرحله اول انتظار واقع بینانه و در مرحله دوم انتظار غیرواقع بینانه به عنوان متغیر ملاک در نظر گرفته شدند. در پیش‌بینی هر دو بعد انتظار از ازدواج (انتظار واقع بینانه و غیرواقع بینانه) متغیرهای جهت‌گیری مذهبی و سبک‌های دلبستگی به عنوان متغیرهای پیش‌بین وارد تحلیل شدند. بدین صورت که در گام اول متغیر جهت‌گیری مذهبی و در گام دوم سبک‌های دلبستگی وارد تحلیل شدند. نتایج تحلیل در جدول ۳ نشان داده شده است.

جدول ۳: رگرسیون چند متغیری سلسله مراتبی در پیش‌بینی انتظار از ازدواج براساس جهت‌گیری مذهبی

و سبک‌های دلبستگی

متغیرهای	انتظار واقع بینانه			انتظار بد بینانه		
	B	SE	B	B	SE	B
گام اول (جهت‌گیری مذهبی)						
مذهب بیرونی	-۰/۰۰۲	۰/۰۹۲	۰/۰۰۲	۰/۰۴۲	۰/۰۴۴	۰/۰۶۷

مذهب درونی			گام دوم (سبک‌های دل‌بستگی)		
-۰/۱۵۰*	۰/۰۶۰	-۰/۱۲۹	۰/۲۴۳**	۰/۱۳۱	۰/۴۱۷
R ² =۰/۰۴۸			R ² =۰/۰۷۲		
adjR ² =۰/۰۳۸			adjR ² =۰/۰۶۲		
F(۲, ۱۷۶)=۴/۵۵			F(۲, ۱۷۶)=۶/۹۵		
ایمن			دوسوگرا		
-۰/۰۰۱	۰/۰۷۷	-۰/۰۰۱	۰/۱۹۴**	۰/۱۶۷	۰/۴۳۵
۰/۳۰۳**	۰/۰۶۹	۰/۳۰۶	-۰/۰۳۴	۰/۱۴۹	-۰/۰۶۹
۰/۲۶۶**	۰/۰۶۵	۰/۲۵۲	۰/۰۱۸	۰/۱۴۱	۰/۰۳۳
R ² =۰/۲۴۱			R ² =۰/۱۰۷		
ΔR ² =۰/۱۹۳			ΔR ² =۰/۰۲۵		
adjR ² =۰/۲۲۰			adjR ² =۰/۰۸۱		
F(۵, ۱۷۳)=۱۱/۲۰			F(۵, ۱۷۳)=۴/۲۰		

**p < ۰/۰۱ و *p < ۰/۰۵

جدول ۳ نتیجه آزمون فرضیه‌های پژوهش را نشان می‌دهد:

فرضیه اول:

ابعاد جهت‌گیری مذهبی (مذهب درونی و مذهب بیرونی) به صورت معنادار انتظار واقع‌بینانه از ازدواج را

پیش‌بینی می‌کند.

همچنان که جدول ۳ نشان می‌دهد، ابعاد جهت‌گیری مذهبی که در گام اول وارد معادله پیش‌بینی انتظار واقع‌بینانه از ازدواج شد، به صورت معناداری در سطح ۰/۰۱ انتظار واقع‌بینانه از ازدواج را پیش‌بینی نمود (F(۲, ۱۷۶)=۶/۹۵, p < ۰/۰۱). بررسی مجذور همبستگی چندگانه بدست آمده نشان داد که ارزش ضریب همبستگی‌های چند گانه (R²) برابر با ۰/۰۷۲ است. این موضوع نشان می‌دهد که ابعاد جهت‌گیری مذهبی تنها ۷/۲ درصد از واریانس انتظار واقع‌بینانه از ازدواج تبیین نموده است. بررسی ضریب رگرسیون نشان داد که بعد مذهب درونی به صورت مثبت (β=۰/۲۴۳, p < ۰/۰۱) و در سطح معناداری ۰/۰۱ انتظار واقع‌بینانه از ازدواج را پیش‌بینی می‌کند. این بدین معناست که با اضافه شدن یک انحراف استاندارد به نمرات مذهب درونی ۰/۲۴۳ انحراف استاندارد بر نمرات انتظار واقع‌بینانه از ازدواج افزوده می‌شود. گفتنی است که ضریب رگرسیون مربوط به بعد بیرونی مذهب در پیش‌بینی انتظار واقع‌بینانه از ازدواج در سطح ۰/۰۵ معنادار نبود.

نتایج بررسی فرضیه اول:

بدین ترتیب در آزمون فرضیه اول نتیجه‌گیری شد که جهت‌گیری مذهب درونی به صورت مثبت و در

سطح معناداری ۰/۰۱ انتظار واقع‌بینانه از ازدواج را پیش‌بینی می‌کند.

فرضیه دوم:

سبک‌های دل‌بستگی (دوسوگرا، ایمن و اجتنابی) به صورت معنادار انتظار واقع‌بینانه از ازدواج را پیش‌بینی

می‌کند.

پیش‌بینی رابطه انتظار از ازدواج بر اساس جهت‌گیری مذهبی و سبک‌های دلبستگی □ ۱۰۷

براساس نتایج جدول ۳، با ورود ابعاد سبک‌های دلبستگی (ایمن، دوسوگرا و اجتنابی) به معادله پیش‌بینی انتظار واقع‌بینانه از ازدواج در گام دوم، ارزش R^2 به ۰/۱۰۷ رسید. این یافته بدان معناست که ورود ابعاد سبک‌های دلبستگی (ایمن، دوسوگرا و اجتنابی) به معادله پیش‌بینی انتظار واقع‌بینانه از ازدواج باعث شده تا ۱۰/۷ درصد از واریانس آن تبیین شود. ارزش تغییرات R^2 (ΔR^2) برابر با ۰/۳۵ بود. این یافته بدان معناست که با ورود ابعاد سبک‌های دلبستگی در معادله پیش‌بینی و با کنترل اثر جهت‌گیری مذهبی، مقدار واریانس تبیین شده انتظار واقع‌بینانه از ازدواج تنها ۳/۵ درصد افزایش یافته است که به لحاظ آماری در سطح ۰/۰۱ معنادار است ($F(5, 173) = 4/20, p < 0/01$). بررسی ضرایب رگرسیون نیز نشان داد که از بین ابعاد سبک‌های دلبستگی، تنها ضریب رگرسیون مربوط به سبک ایمن ($\beta = 0/194, p < 0/01$) در پیش‌بینی انتظار واقع‌بینانه از ازدواج در سطح ۰/۰۱ معنادار است.

نتایج بررسی فرضیه دوم:

بدین ترتیب در آزمون فرضیه دوم پژوهش چنین نتیجه‌گیری شد که تنها سبک دلبستگی ایمن، انتظار واقع‌بینانه از ازدواج را پیش‌بینی می‌کند. لازم به ذکر است که جهت این پیش‌بینی مثبت بود.
فرضیه سوم:

ابعاد جهت‌گیری مذهبی (مذهب درونی و مذهب بیرونی) به صورت معنادار انتظار بدبینانه از ازدواج را پیش‌بینی می‌کند.

همچنان که جدول ۳ نشان می‌دهد، ابعاد جهت‌گیری مذهبی که در گام اول وارد معادله پیش‌بینی انتظار بدبینانه از ازدواج شد، به صورت معناداری در سطح ۰/۰۱ انتظار بدبینانه از ازدواج را پیش‌بینی نمود ($F(2, 176) = 4/55, p < 0/01$). بررسی مجذور همبستگی چندگانه بدست آمده نشان داد که ارزش ضریب همبستگی‌های چندگانه (R^2) برابر با ۰/۴۸ است. این موضوع نشان می‌دهد که ابعاد جهت‌گیری مذهبی تنها ۴/۸ درصد از واریانس انتظار بدبینانه از ازدواج تبیین نموده است. بررسی ضریب رگرسیون نشان داد که بعد مذهب درونی به صورت منفی ($\beta = -0/150, p < 0/05$) و در سطح معناداری ۰/۰۵ انتظار بدبینانه از ازدواج را پیش‌بینی می‌کند. این بدین معناست که با اضافه شدن یک انحراف استاندارد به نمرات مذهب درونی ۰/۱۵۰ انحراف استاندارد از نمرات انتظار بدبینانه از ازدواج کاسته می‌شود. گفتنی است که ضریب رگرسیون مربوط به بعد بیرونی مذهب در پیش‌بینی انتظار بدبینانه از ازدواج در سطح ۰/۰۵ معنادار نبود.
نتایج بررسی فرضیه سوم:

بدین ترتیب در آزمون فرضیه سوم نتیجه‌گیری شد که جهت‌گیری مذهب درونی به صورت منفی و در سطح معناداری ۰/۰۵ انتظار بدبینانه از ازدواج را پیش‌بینی می‌کند.
فرضیه چهارم:

سبک‌های دلبستگی (دوسوگرا، ایمن و اجتنابی) به صورت معنادار انتظار بدبینانه از ازدواج را پیش‌بینی

می‌کند.

براساس نتایج جدول ۳، با ورود ابعاد سبک‌های دلبستگی (ایمن، دوسوگرا و اجتنابی) به معادله پیش‌بینی انتظار بدبینانه از ازدواج در گام دوم، ارزش R^2 به ۰/۲۴۱ رسید. این یافته بدان معناست که ورود ابعاد سبک‌های دلبستگی (ایمن، دوسوگرا و اجتنابی) به معادله پیش‌بینی انتظار بدبینانه از ازدواج باعث شده تا ۲۴/۱ درصد از واریانس آن تبیین شود. ارزش تغییرات R^2 (ΔR^2) برابر با ۰/۱۹۳ بود. این یافته بدان معناست که با ورود ابعاد سبک‌های دلبستگی در معادله پیش‌بینی و با کنترل اثر جهت‌گیری مذهبی، مقدار واریانس تبیین شده انتظار بدبینانه از ازدواج تنها ۱۹/۳ درصد افزایش یافته است که به لحاظ آماری در سطح ۰/۰۱ معنادار است ($F(5, 173) = 11/20, p < 0/01$). بررسی ضرایب رگرسیون نیز نشان داد که از بین ابعاد سبک‌های دلبستگی، ضرایب رگرسیون مربوط به سبک دوسوگرا ($\beta = 0/303, p < 0/01$) و سبک اجتنابی ($\beta < 0/01, p < 0/01$) به صورت مثبت و در سطح معناداری ۰/۰۱ در پیش‌بینی انتظار بدبینانه از ازدواج معنادار است. نتایج بررسی فرضیه چهارم:

بدین ترتیب در آزمون فرضیه چهارم پژوهش چنین نتیجه‌گیری شد که سبک‌های دوسوگرا و اجتنابی، انتظار بدبینانه از ازدواج را به صورت مثبت پیش‌بینی می‌کند.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف پیش‌بینی رابطه انتظار از ازدواج بر اساس جهت‌گیری مذهبی و سبک‌های دلبستگی دانشجویان مجرد انجام شد. نتایج تحلیل رگرسیون در مورد عوامل پیش‌بینی‌کننده نشان داد که جهت‌گیری مذهب درونی به صورت مثبت و در سطح معناداری ۰/۰۱ انتظار واقع بینانه از ازدواج را پیش‌بینی می‌کند. تحقیقات کرنباخ^۱ و شیفیلد^۲، کوئینگ^۳، کوال^۴، ماتون^۵ و پندلتون^۶؛ هانس برگر^۷ و پژوهش‌های دیگر نشان می‌دهد جهت‌گیری مذهبی درونی به دین و دین‌داری یک عامل اصلی برای احساس معنا در زندگی است و این افراد دارای یک ارتباط مثبت و احساس رضایت و سازگاری زناشویی می‌باشند (دیلون^۸، ۲۰۰۵). از آنجا که مذهبی بودن در وجدان اخلاقی افراد ریشه دارد و از طرفی عقل و اندیشه در بقای عقاید و افکار مذهبی بی‌تأثیر نیست، شخصی که دارای جهت‌گیری مذهبی درونی است دیدگاهی معقولانه نسبت به آینده از جمله مقوله ازدواج دارد و انتخاب همسر را از مهم‌ترین تصمیمات خویش در زندگی می‌داند و با تفکر منطقی و

---

1 - Cranbaugh
2 - Sheffield
3 - koening
4 - kvale
5 - Maton
6 - Pendeltone
7 Hansberger
8 - Dillon HN

متعادل در این زمینه اقدام می‌نماید.

هم‌چنین نتایج نشان داد که تنها سبک دلبستگی ایمن، انتظار واقع بینانه از ازدواج را پیش‌بینی می‌کند. لازم به ذکر است که جهت این پیش‌بینی مثبت بود. نتیجه این فرضیه همسو بوده با مطالعه بشارت (۱۳۸۰)، بشارت، شریفی و ایروانی (۱۳۸۰)، بشارت، گلی‌نژاد و احمدی (۱۳۸۱)، اصغری‌نژاد و دانش (۱۳۸۴)، همگی مطرح کردند که آزمودنی‌ها با سبک دلبستگی ایمن از مشکلات زناشویی کمتر، مشکلات بین فردی کمتر و سطح شادکامی بیشتری نسبت به آزمودنی‌های واجد سبک دلبستگی اجتنابی و دوسوگرا، برخوردارند. شارف و بارتولومیر (به نقل از هالوگ^۱ و ریچارد، ۲۰۱۰) درباره ثبات و اعتبار الگوی درونی دلبستگی بزرگسال که به وسیله مقیاس پیوسته و رتبه‌ای با سه روش خود گزارش‌دهی، مصاحبه نیمه ساختاریافته و گزارش همسران بررسی شده و ثبات متوسطی را نشان می‌دهد، اشاره کرد. بدون تردید مهم‌ترین عنصر و زیر بنای رفتار و عملکرد فرد، در تربیت و سبک‌های دلبستگی در خانواده است. افراد دارای سبک دلبستگی ایمن در برقراری روابط صمیمی راحت هستند، به دریافت حمایت از سوی دیگران تمایل نشان می‌دهند، تصویری مثبت از خود دارند و از دیگران توقعات و انتظارات مثبت دارند. انتظار فرد از خود و آینده واضح و روشن است، به عبارتی فرد می‌داند که به چه علت ازدواج می‌کند و بر اساس معیارهای اصولی و منطقی همسر آینده خود را شناسایی و انتخاب و آنگاه به انجام پیوند زناشویی اقدام می‌نماید.

بعلاوه مشخص شد که ابعاد جهت‌گیری مذهبی (مذهب درونی و مذهب بیرونی) به صورت معنادار انتظار بدبینانه از ازدواج را پیش‌بینی می‌کند. گفتنی است که ضریب رگرسیون مربوط به بعد بیرونی مذهب در پیش‌بینی انتظار بدبینانه از ازدواج در سطح ۰/۰۵ معنادار نبود. بدین ترتیب در آزمون فرضیه سوم نتیجه-گیری شد که جهت‌گیری مذهب درونی به صورت منفی و در سطح معناداری ۰/۰۵ انتظار بدبینانه از ازدواج را پیش‌بینی می‌کند.

در پژوهش دهقان تنها، آیتی و شهابی زاده (۱۳۹۲) که با عنوان کارکرد خانواده و جهت‌گیری مذهبی، ارائه الگوهای نگرش به ارتباط پیش از ازدواج و پیامدهای آن در دانشجویان انجام شد؛ نتایج تحلیل مسیر در راستای پیش‌بینی نگرش به ارتباط پیش از ازدواج، نشان داد که پیوستگی اعضای خانواده به طور غیرمستقیم، از طریق کاهش جهت‌گیری بیرونی مذهبی و به طور مستقیم، از طریق افزایش جهت‌گیری درونی مذهبی، پیش‌بینی‌کننده نگرش منفی به ارتباط پیش از ازدواج است و به طور غیرمستقیم تنها از طریق افزایش جهت‌گیری مذهبی درونی، پیش‌بینی‌کننده نگرش مثبت به ارتباط پیش از ازدواج است.

گرچه عوامل زیادی می‌توانند در انتظار ازدواج نقش داشته باشند، اما جهت‌گیری مذهبی نیز ممکن است به عنوان نگرش و سوگیری شخصی و اختصاصی بر نگاه فرد نسبت به ازدواج تأثیر گذاشته و در میزان انتظارات

و تصمیم‌گیری فرد نقش داشته باشد. افراد دارای جهت‌گیری مذهبی بیرونی، مذهب را به عنوان یک ابزار و فرصتی برای رسیدن یا دستیابی به یک هدف، مورد توجه قرار می‌دهند. بنا بر آنچه اشاره شد می‌توان گفت که هر چند ازدواج عملی ارادی، تابع خواست و تمایلات و دیدگاه‌های فردی است اما جهت‌گیری مذهبی و روابط پیچیده فرد با پیرامونش؛ ازدواج را تحت تأثیر روابط و عوامل فردی قرار می‌دهد و بدین ترتیب موجبات آسیب‌زا و منفی شدن احتمالی انتظار فرد را از ازدواج فراهم می‌کند. بکویت^۱، کوهن^۲، هامیلتون^۳، وینفیلد^۴، اسروف^۵، اگلاند^۶، (به نقل از لای، ۲۰۱۰) بیان داشتند که الگوی دلبستگی افراد، در صورتی که واقعه مهمی مانند طلاق یا از دست دادن والدین رخ ندهد، ثابت باقی می‌ماند.

هم‌چنین نتایج نشان داد که سبک‌های دلبستگی (دوسوگرا، ایمن و اجتنابی) به صورت معنادار انتظار بدبینانه از ازدواج را پیش‌بینی می‌کند. بدین ترتیب در آزمون فرضیه چهارم پژوهش چنین نتیجه‌گیری شد که سبک‌های دوسوگرا و اجتنابی، انتظار بدبینانه از ازدواج را به صورت مثبت پیش‌بینی می‌کند. دلبستگی نایمن اجتنابی با سطوح پایین‌تری از صمیمیت و تعهد همراه است (فینی، نولر و کالان_۱۹۹۹). فرد با مشاهده روابط و تعارضات بین والدین راجع به روابط صمیمانه به نوعی آنها را یاد گرفته و انتظارات او از ازدواج شکل می‌گیرد. پس به طور کلی الگوهای دلبستگی نایمن و ادراکات فرد از تعارضات والدین با انتظارات ناسازگار از ازدواج رابطه دارد (داویلا، ۲۰۰۶، نیلفروشان و همکاران، ۱۳۹۰).

نتایج این فرضیه نیز همسو با پژوهش اکبرزاده عبدالجبار، حسین‌پور لنگرودی و مصباح (۱۳۸۹) که با عنوان مطالعه بررسی رابطه سبک‌های دلبستگی (ایمن، اجتنابی، اضطرابی) و نگرش نسبت به ازدواج و مهارت حل تعارض در بین دانشجویان مقطع کارشناسی دانشگاه تهران انجام شد، نتایج نشان داد: بین سبک دلبستگی ایمن با نگرش نسبت به ازدواج رابطه معناداری وجود دارد. از روی نمره سبک دلبستگی می‌توان نگرش نسبت به ازدواج را پیش‌بینی کرد. ولی بین سبک دلبستگی اجتنابی و اضطرابی با نگرش نسبت به ازدواج رابطه معناداری وجود ندارد و نیز بین سبک دلبستگی اضطرابی با نگرش نسبت به حل تعارض رابطه معناداری وجود ندارد. اما بین سبک دلبستگی ایمن و اجتنابی با نگرش نسبت به حل تعارض رابطه معناداری وجود دارد.

سبک‌های دلبستگی دوسوگرا و اجتنابی هر کدام به نوعی بر انتظار و تضعیف انگیزه ازدواج تأثیر می‌گذارند، این در حالی است که نوع انتظار افراد می‌تواند خطرات و یا برکات بسیاری را به همراه آورد. راهی که افراد مضطرب در بزرگسالی پیش می‌گیرند، افزایش فعالیت در سیستم دلبستگی است، این افراد مطمئن نیستند که

1 - Beckwith, m

2 - Cohen. J,F

3 - Hamilton, E.M.N

4 - Winfield , N.S

5 -sroife. L.A

6 - Egelunde,B

پیش‌بینی رابطه انتظار از ازدواج بر اساس جهت‌گیری مذهبی و سبک‌های دلبستگی □ ۱۱۱

مورد عشق و علاقه دیگران هستند. از طرفی افراد با سبک دلبستگی اجتنابی، آموخته‌اند برای این که احساس امنیت نسبی کنند، باید شدیداً به خود متکی بوده و حتی هنگامی که چنین حمایت‌هایی برای بقا و بالندگی ایده‌آل آن‌ها ضروری باشد آشکارا و مستقیم حمایتی را از طرف مقابل طلب نکنند. به طور کلی شخصیت‌های اجتنابی، دفاعی و طردکننده بوده و نه خود و نه دیگران را در مواقع پریشان حالی قابل دسترس نمی‌بینند و دیدگاهی منفی نسبت به اطراف خود پیدا می‌کنند. به هر اندازه که انتظار فرد بدبینانه‌تر، همراه با سبک‌های نایمن باشد، پیوندی که بر اساس آن ازدواج شکل می‌گیرد سست و شکننده‌تر خواهد بود. با در نظر گرفتن اهمیت موضوع ازدواج و تبعات ناشی از آن و نقش راهبردهای اجرائی، پیشنهاد می‌شود این مطالعه در میان جوانان مجرد در شهرستان‌های دیگر نیز مورد بررسی قرار گیرد و نتایج بدست آمده با نتایج این مطالعه مقایسه گردد و نیز جلسات مشاوره در دانشگاه‌ها به منظور رسیدگی به امور روانی و مشکلات رو در روی جوانان در مسئله‌ی ازدواج برگزار گردد.

منابع

۱. آبرکرامی، نیکولاس (۱۳۸۸). درآمدی بر جامعه‌شناسی، ترجمه هادی جلیلی. نشر نی.
۲. آذربایجانی، مسعود (۱۳۸۷). روان‌شناسی دین از دیدگاه ویلیام جیمز. قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
۳. آزاد ارمکی، تقی (۱۳۸۶). جامعه‌شناسی خانواده ایرانی، چاپ اول، تهران، انتشارات سمت.
۴. اصغری نژاد، مهناز و دانش، عصمت (۱۳۸۴). رابطه سبک‌های دلبستگی با میزان شادکامی و توافق در مسائل زناشویی در دانشجویان زن متاهل دانشگاه. [پژوهش‌های مشاوره مشاوره \(تازه‌ها و پژوهش‌های مشاوره\): دوره ۴، شماره ۱۴؛ ۹۰-۶۹](#).
۵. اکبرزاده عبدالجبار، حسن؛ حسین‌پور لنگرودی، فاطمه و مصباح، نسرین (۱۳۸۹). بررسی رابطه سبک‌های دلبستگی (ایمن، اجتنابی، اضطرابی) و نگرش نسبت به ازدواج و مهارت حل تعارض در بین دانشجویان مقطع کارشناسی دانشگاه تهران. [فصلنامه زن و مطالعات خانواده، ۲\(۸\)، ۵۴-۳۹](#).
۶. بشارت، محمدعلی؛ گلی نژاد، محمد و احمدی، علی اصغر (۱۳۸۲). بررسی رابطه سبک‌های دلبستگی و مشکلات بین شخصی دانشجویان دانشگاه تهران. [مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران \(اندیشه و رفتار\): دوره ۸، شماره ۴ \(پیاپی ۳۲\)؛ ۸۱-۷۴](#).
۷. بشارت، محمدعلی؛ شریفی، ماندانا و ایروانی، محمد (۱۳۸۰). بررسی رابطه سبک‌های دلبستگی و مکانیسم‌های دفاعی. [مجله روان‌شناسی، ۱۹\(۳\)، ۲۷۷-۲۸۹](#).
۸. بشارت، محمدعلی (۱۳۸۰). بررسی رابطه سبک‌های دلبستگی با مشکلات زناشویی در زوجین

نابارور. **فصلنامه تازه‌های روان‌درمانی**، ۶۶-۵۵.

۹. جان بزرگی، مسعود (۱۳۸۶). جهت‌گیری مذهبی و سلامت روان. **مجله پژوهشی دانشکده پزشکی**، دانشگاه شهید بهشتی، ۳۱(۴).

۱۰. حسینی(بیرجندی)، سید مهدی (۱۳۹۰). آموزش و مشاوره قبل از ازدواج. انتشارات آوای نور، چاپ اول.

۱۱. **دهقان تنها، ریحانه؛ آیتی، محسن و شهبایی زاده، فاطمه** (۱۳۹۲). کارکرد خانواده و جهت‌گیری مذهبی؛ ارائه الگوهای نگرش به ارتباط پیش از ازدواج و پیامدهای آن در دانشجویان دارای ارتباط و بدون ارتباط با جنس مخالف. **فصلنامه روانشناسی و دین**، ۶(۳)، ۹۸-۸۳.

۱۲. رحیمیان بوگر، اسحاق (۱۳۸۶). رابطه سبک‌های دلبستگی با رضایت و استرس شغلی در پرستاران. **مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران**، ۱۳(۲)، ۱۵۷-۱۴۸.

۱۳. شولتز، دوان؛ شولتز، سیدنی آلن (۱۳۹۲). نظریه‌های شخصیت. ترجمه یحیی سیدمحمدی. نشر ویرایش.

۱۴. گلدنبرگ، ایرنه و گلدنبرگ، هربرت (۱۳۸۹). خانواده درمانی. مترجمان حسین‌شاهی براوتی، حمید رضا؛ نقشبندی، سیامک و ارجمند، الهام. نشر روان، چاپ دهم.

۱۵. نیلفروشان، پریسا؛ عابدی، احمد؛ احمدی، احمد و نویدیان، علی (۱۳۹۰). بررسی ساختار عاملی، اعتبار و روایی مقیاس انتظار از ازدواج. **فصلنامه علوم رفتاری**، ۱۵(۱)، ۱۹-۱۱.

- Berger, R. & Hannah, M. T. (1999). Preventive approaches in couple's therapy. Philadelphia: Brunner/Mazel.
- Bottonari, K. A., Roberts, J. E., Kelly, M. A. R., Kashdan, T. B., & Ciesla, J. A. (2007). A prospective investigation of the import of attachment style on stress generation among clinically depressed individuals. *Behavior Research and Therapy* 45, 179188.
- Davila J, Fincham F. (2006). Adolescent martial expectations and romantic experiences: Associations with perceptions about parental conflict and adolescent attachment security. *J Young Adol*; 35(3):33348.
- Dillon HN. (2005). Family violence and divorce: Effects on marriage expectations. [Dissertation]. East Tennessee State University Steinberg SJD.
- Edalati, A., & Redzuan, M. (2010). Perception of Women towards Family Values and Their Marital Satisfaction. *Journal of American Science*, 6(4): 132-137.
- Feeney, J., Noller, P., & Callan, V. (1999). Attachment style, communication, satisfaction in the early years of marriage. *Advances in Personal Relationships*, 5, 269-308.
- Hahlweg, K., & Richter, D. (2010). Prevention of marital instability and distress. Result of an 11 years longitudinal follow up study. *Journal of Behavior Research Therapy*, 48.377383.
- Holman TB. (2001). premarital prediction of marital quality or breakup: Research, theory, and practice, New York: Kluwer Academic / Plenum Publishers. 2001. Rutledge.
- Ly, T, M. (2010). The relationship Between Adult Attachment Styles, Hostile Attribution bias and Aggression, MA Dissertation, North Carolina University.
- Madathil, J., & Benschhoff, J. (2008). Importance of marital characteristics and marital satisfaction: A Comparison of Asian Indians in Arranged Marriages and Americans in Marriages of Choice. *The Family Journal. Online*. The family journal. 3, 222-230.
- Papalia, D. E. (2002). A child's world: infancy through adolescence. New York: McGraw-Hill.